

KIRJALLISUUSARVOSTELUJA

Auvo Kostiainen: Santeri Nuorteva - Kansainvälinen suomalainen.

Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1983.

(224 s., kuvitettu, English Summary)

Tutkittuaan suomalaisia kommunisteja Pohjois-Amerikassa, Auvo Kostiainen on viimeisimmässä työssään siirtynyt "joukkohistoriasta" "henkilöhistoriaan", tarkastelemaan yhden Pohjois-Amerikassakin vaikuttaneen suomalaisen kommunistin elämää. Kostiainen seuraa Aleksanteri Nuortevan vaiheita myös Pohjois-Amerikan ulkopuolella, Suomessa, Englannissa, Neuvosto-Venäjällä ja vähän muuallakin.

Kostiaisen kirjasta selviää hyvin, että Nuorteva oli todellakin kansainvälinen henkilö myös muistakin syistä kuin vain lukuisten asuinpaikkojensa ansiosta. Ehkäpä Nuorteva oli jopa enemmän kansainvälinen, kosmopoliitti, kuin suomalainen. Vaikka Nuorteva toimikin kolmeen otteeseen kansanedustajana, hän lähti Suomesta jo vuonna 1911 ja pääosa elämäntyöstä tapahtui "siirtolaisena" eri maissa.

Nuortevan varhaisesta siirtolaisuudesta johtuen, etteivät suomalaiset tietosanakirjat tai poliittisen historian yleisesitykset useinkaan muista edes mainita häntä. Suomalainen tutkimus on myös keskittynyt tarkastelemaan enemmän Suomessa toimineita ja varsinkin vuoden 1918 murroksen aikoihin Suomessa toimineita työväenliikkeen johtohahmoja, eikä Yhdysvalloissa tuona aikana toimineesta Santeri Nuortevasta ennen Kostiaisen tutkimusta ole tehty kunnollista elämäkertaa.

Mutta oliko Nuortevan toiminta sitten merkityksellistä, riittävän merkityksellistä historiallista elämäkertaa varten, ja merkityksellistä myös Suomen kannalta? Kostiaisen mielestä kyllä, vaikka aivan yksiselitteistä varmuutta "Santeri Nuorteva - Kansainvälinen suomalainen" ei annakaan nimi-henkilönsä tärkeydestä kaikissa hänen asemissaan. Aika ajoin Kostiainen vaikuttaa liiankin niukka-ansaiselta arvioidessaan tutkimushenkilönsä historiallista merkittävyyttä eri toimissa ja tilanteissa.

Toisaalta Santeri Nuorteva toimi kyllä ilmeisen vastuunalaisilla paikoilla amerikkansuomalaisen työväenliikkeen parissa, Neuvosto-Venäjän taloudellisissa ja tiedotustehtävissä niin Yhdysvalloissa, Kanadassa, Englannissa ja Ruotsissakin, Neuvosto-Venäjän ulkoasiainkomissariaatissa ja Karjalan ASNT:ssa, ja viimeistään Nuortevan toimimisen

"Punaisen Suomen USA:n suurlähettiläänä" olisi luullut jo aika sitten herättäneen suomalaisten tutkijoiden kiinnostuksen. Siksi Auvo Kostiaisen ihmettelyyn Nuortevan kiinnostamattomuudesta on helppo yhtyä.

Omassa tutkimuksessaan Kostiainen on tehnyt perusteellista työtä. Hän on seurannut Nuortevan vaiheita eri maiden arkistoihin, ottanut yhteyttä Nuortevan elossa oleviin sukulaisiin ja hänet tunte-neisiin henkilöihin, ja ilmeisesti kerännyt tietoonsa suunnilleen kaiken sen, mikä tällä hetkellä on mahdollista. Osaa suomalaisesta lähdemateriaalista Kostiainen perää edelleen Korkeimman oikeuden kautta, ja valittaakin jatkuvasti lähdemateriaalin puutetta ja lähteiden metsästyksen vaikeutta. Monia kysymyksiä Nuortevan toiminnasta jääkin kenties juuri tästä syystä auki.

Parhaimmillaan Kostiaisen teos on tarkastellussa Nuortevan vaiheita Yhdysvalloissa. Ilmeisesti lähdemateriaalin runsaus ja toisaalta alueen (suomalaiset siirtolaiset Yhdysvalloissa ja sen työväenliikkeessä) tuttuus auttavat kirjoittajaa tekemään sellaisia linjanvetoja ja yleistyksiä, joihin hän ei ole aivan yltänyt muiden jaksoiden kohdalla.

Neuvosto-Venäjän jakso on myös miellyttävää ja kiinnostavaa luettavaa, mutta teoksen alun Suomen jaksossa jää kaipaamaan enemmän "lihaa luiden ympärille". Niukkuuteen voi tietenkin olla monta syytä. Ehkä kirjoittaja pitää ajan yleisiä tapahtumia Suomen historiassa lukijalle niin tuttuina, ettei ole nähnyt tarpeelliseksi selittää Nuortevan "ympäristöä" sen enempiä. Autonomian ajan loppupuolta onkin Suomessa tutkittu varsin perusteellisesti, ja saattaa olla, että Kostiainen on siksi omassa tutkimuksessaan kertonut vain juonen seuraamisen kannalta ehdottoman välttämättömimmän.

Toisaalta historiantutkija ei ole kirjailija, eikä voi tulkita tietojaan yhtä vapaasti; rakentaa Santeri Nuortevan ympärille seikkailuromaanin, vaikka sen suuntaisia aineksia hänen elämästään ilmeisesti löytyisi runsaastikin. Tämä saattaa osaltaan selittää Auvo Kostiaisen niukkuutta, joka tekee tutkimuksesta "kronologian" Santeri Nuortevan elämänvaiheista, ilman kovin syvällistä analyysia tai varsinaista tutkimusongelmaa.

Henkilöhistorioitsijoilla on vaarana joko ylistää tutkittavaansa maasta taivaiisiin, tai haukkua maan rakoon. Vaikka kirjan alussa ja aivan sen lopussa ehkä näkyy joitakin viitteitä ylistämisestä, välttää Kostiainen yleensä erinomaisesti tämän elämäker-

takirjoittajien tavallisen synnin. "Santeri Nuorteva - Kansainvälinen suomalainen" on luotettava tutkimus ja oiva ensi askel Alexander Nybergin henkilön ja tehtävien tarkemmassa hahmottamisessa.

Vaikka Kostiaisen kirjassa esiintyy mainintoja Nuortevan "revisionismista" ja "sosialidemokratias-ta" yms., jää käsitteiden aatteellinen sisältö tyhjäksi. Tulevaisuudessa kenties tehdään selvitys myös

Santeri Nuortevan ideologisesta kehityksestä. Sen onnistumisen edellytyksenä on kuitenkin nyt kä-sillä olevan Kostiaisen teoksen (tai sen kaltaisen Nuorteva-elämänkerran) valmistuminen aatehistoriallisemmän tutkimuksen pohjaksi.

Markku Henriksson

Dirk Hoerder (Ed.), American Labor and Immigration History, 1877-1920s: Recent European Research. University of Illinois Press, 1983.

C. Vann Woodwardin toimittamassa, 1960-luvulla ilmestyneessä teoksessa *The Comparative Approach to American History* kirjoittaa David A. Shannon Amerikan sosialismista ja työväenliikkeestä. Tarkasteltuaan Yhdysvaltojen ja muiden länsimaisten teollisuusmaiden työväenliikkeiden välisiä yhtymäkohtia ja eroavaisuuksia Shannon tulee siihen hie-man yllättävään lopputulokseen, että "sattumalla" saattaa olla enemmän tekemistä Yhdysvaltojen epäpoliittiseksi muodostuneen työväenliikkeen kanssa kuin yleensä luullaan.

On tietysti selvää että Shannonin käsittelemiin teemoihin kohdistuva tutkimus on viime vuosikymmeninä voimakkaasti kehittynyt ja monipuolistunut; hänen eräänlaisen rajoittuneeseen näkemykseen pohjautuva johtopäätöksensä sattuman merkityksestä ei tänään tunnu oikein mielekkäältä. Tutkimuksen nykyvaihetta valaisee erinomaisesti Dirk Hoerderin toimittama, 13 eurooppalaisen tutkijan esitelmistä koostuva *American Labor and Immigration History, 1877-1920s: Recent European Research*. Kysymys on siis Amerikan työväenliikkeen myrskyisistä vuosista, joihin myös ns. uusi siirtolaisuus löy leimansa. Julkisuu-teen saatetut esitelmät pidettiin marraskuussa 1978 alan tutkijoille järjestetyssä konferenssissa, jonka isäntänä toimi Bremenin yliopisto. Konferenssiin osallistuneet eurooppalaiset ja amerikkalaiset asiantuntijat, muun muassa Herbert G. Gutman, Alfred F. Young ja David Brody, esiintyivät kommentaattoreina. Lukija jää kuitenkin kaipaamaan yhteenvetoa käydystä keskusteluista.

Hoerderin toimittama teos, joka jakautuu kolmeen eri aihepiiriin, sisältää kauttaaltaan painavaa tekstiä. Brodyn ja Gutmanin mukaan tutkielmia voidaan pitää eurooppalaisen Amerikan työväenluokan historiaa käsittelevän koulukunnan ensimmäisinä ilmaisuina. Se on kauniisti sanottu, mutta ei liene vailia perää. Esitelmistä pääosa valaisee työläisten ja siirtolaisten elinehtoja Yhdysvalloissa. As-

teikko on laaja, lakkoliikkeistä ja W.E.B. Du Boisin näkemyksestä proletariaatista työmiehen elintsoon. Siirtolaisuuden taustatekijöitä sivuavat David Doyle ja Lars-Göran Tedebrand. Epäilemättä nämä esitelmät avaavat jännittäviä näkökulmia koska ne painottavat asioita, joihin amerikkalaiset tutkijat eivät ehkä kiinnittäisi laajempaa huomiota.

Kuten Hoerder johdannossaan huomauttaa, on Amerikan työväenluokkaan ja sen ongelmiin keskittynyt tutkimus saanut uusia piirteitä. Viisikymmentäluvulla korostettiin "consensus"- ja "mainstream"-teemoja, näkemystä, jonka mukaan ristiriidat ja sosiaaliset vastakohdat tuntuivat ohimeneviltä ilmiöiltä integraation, amerikkalaistumisen, mahtavassa perspektiivissä. Varmasti ovat 1960-luvun tapahtumat ja niiden synnyttämä aateilmasto vaikuttaneet näkökantojen tarkistamiseen ja kiinnostukseen etnisiä ryhmiä kohtaan. Sitte tutkimuksen kenttää on laajennettu; oloja on valaistu ja tapahtumaketjuja seurattu alhaalta päin, "from the bottom up" Jesse Lemischä lainatakse-ni. On mielenkiintoista todeta, että Socialist Labor Partyta New Yorkissa vuosina 1890-1896 kirjoit-tava ranskalainen Hubert Perrier löysi uudelleen Yhdysvaltojen historian juuri 1960-luvulla.

Tätä taustaa vasten ei liene yllättävää, että amerikkalaistumisprosessi ei näytä kiinnostavan tutki-joita yhtä paljon kuin aikaisemmin. Pääpaino on pikemmin kulttuuriperinteen tarkastelussa ja siinä, miten työläisinä toimineet siirtolaiset saattoivat vaikuttaa amerikkalaisten käsityksiin ja instituutioihin. Sekä Tedebrandin, Auvo Kostiaisen että jugoslavalaisen Ivan Čizmičin tutkielmat antavat kuvan poliittisesti valvutuneista ja oman identi-teettinsä säilyttäneistä työläisistä. Hartmut Keilin mielenkiintoinen esitys taas osoittaa, kuinka saksalaiset siirtolaiset olivat Chicagossa 1880-lu-uvulla aktiivisesti mukana amerikkalaisten työläis-ten järjestäytymispyrkimyksissä. Tässä kuten teok-sen muissakin tutkielmissa olemme kaukana perin-teellisesti käsitteestä "the poor huddled masses".

J. A. Eriksson